

НАРОДНА
БИБЛИОТЕКА
ЪЕГОШ
КНЯЖЕВЪЦ

**СА БИБЛИОТЕКОМ
КРОЗ ВЕКОВЕ (1860–2015)**

Јавна библиотека, као локална капија знања, пружа основне услове за учење током читавог живота, самостално доношење одлука и културни напредак појединаца и друштвених група.

(IFLA/UNESCO Манифест за јавне библиотеке, 1994)

Мисија Библиотеке:

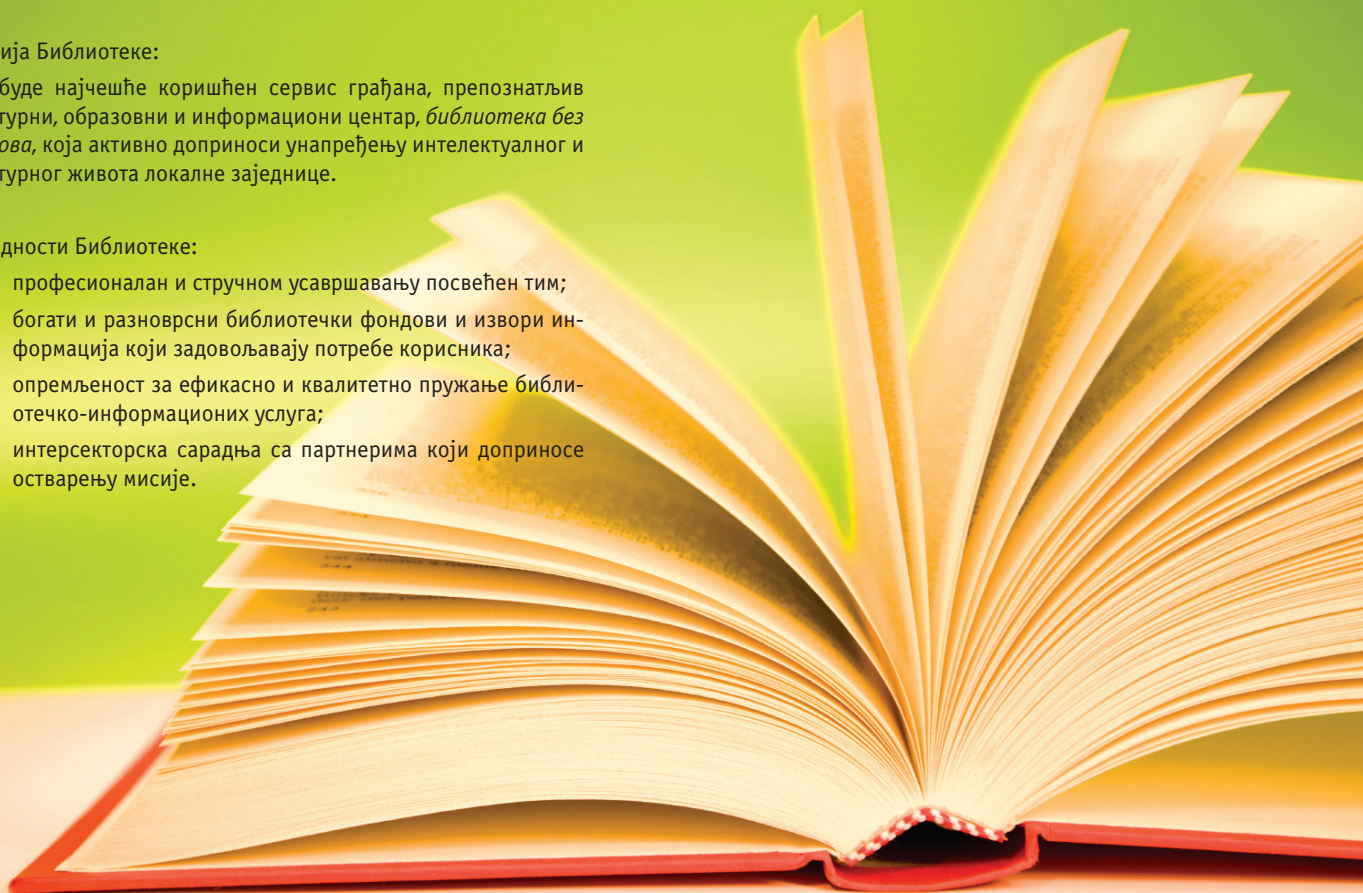
- да обезбеди слободан и отворен приступ библиотечно-информационој грађи и изворима, за учење и усавршавање, за истраживање и интелектуално стварање, за развој и испољавање креативности;
- да подстиче развој писмености, промовише књигу и читање, негује културне вредности;
- да сачува и шири знања о завичају.

Визија Библиотеке:

да буде најчешће коришћен сервис грађана, препознатљив културни, образовни и информациони центар, *библиотека без зидова*, која активно доприноси унапређењу интелектуалног и културног живота локалне заједнице.

Вредности Библиотеке:

- професионалан и стручном усавршавању посвећен тим;
- богати и разноврсни библиотечки фондови и извори информација који задовољавају потребе корисника;
- опремљеност за ефикасно и квалитетно пружање библиотечно-информационих услуга;
- интерсекторска сарадња са партнерима који доприносе остварењу мисије.

Квасац грађанском варошком животу

Установе као што су читалишта помажу књижевност, распростиру образовање и развитак у народу, подржавају друштвеност и многе друге ползе приносе и појединим и општости.

(Попечитељство просвете, 1860)

Лицем на ново лето 1857. у Гургусовцу се саставило једно друштво са циљем држања свих српских новина и са надом да ће се оно ускоро у право читалиште преобразити. Али, ово друштво није било постојано.

Читалиште у Књажевцу званично је основано на Светога Саву 1860. Својим утврђењем једино је било упућено на цели читања и оних забава које циљају просвети и воспитању и старало се како да се удесе прилике да се што већи број може служити књигом и читањем.

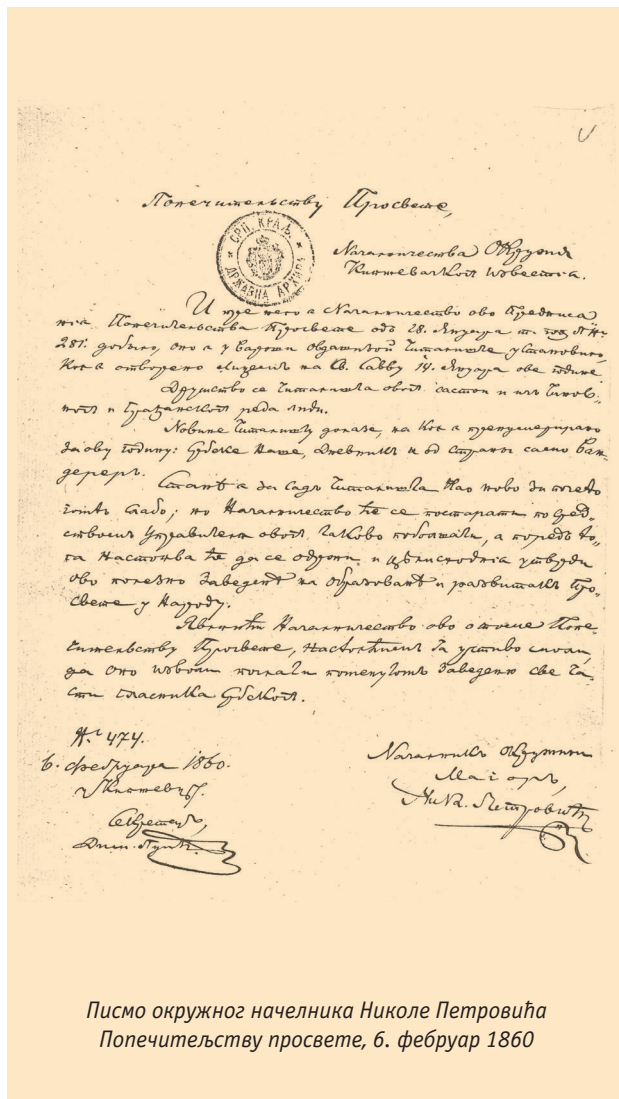
Осипање чланства, материјалне неприлике и бурни историјски догађаји – српско-турски ратови, Тимочка буна и Српско-бугарски рат, утицали су на рад и опстанак Читалишта, па је оно са променљивим успехом трајало до 1888.

Према приликама, Читалиште је имало између 54 и 74 члана, првих година из чиновничког и грађанског реда људи, а након 1880. приступају му и припадници нижих друштвених слојева.

На скуповима Читалишта дају се беседе, држе јавна читања општекорисних књига, прикупљају пренумерације за различита издања.

Читалиште је примало политичке и књижевне листове српске и странске, а до 1876, када је страдало у Првом српско-турском рату, имало је и доста знатну и одређену библиотеку од 119 поучних књига разне врсте, која касније није обновљена.

Током три деценије постојања, Читалиште је опстанак дуговало истрајности и материјалној помоћи чланова. Без подршке званичних власти и услед нестабилних политичких и економских прилика, нису се у Књажевцу створили услови да Читалиште прерасте у јавну библиотеку, али је оно допринело демократизацији и јачању грађанског друштва у настајању, напретку писмености, просвете и културе у вароши.

Писмо окружног начелника Николе Петровића Попечитељству просвете, 6. фебруар 1860

Ради подизања духовне снаге народа...

Од гашења Читалишта до завршетка Другог светског рата, у Књажевцу није било јавне библиотеке. Осим школских, у вароши и у селима постојале су радничке и партијске читаонице и читаонице удружења грађана. Њихови скромни фондови страдали су у Другом балканском, Првом и Другом светском рату.

Партијске читаонице деловале су у циљу просвећивања радничке класе. Чланови Српске социјалдемократске партије и припадници Књажевачког радничког друштва окупљали су се у кафани *Порт-Артур*, где је од 1904. до 1921. радила читаоница. У њој се читала углавном социјалистичка литература. После Првог светског рата, партијска читаоница постојала је и у кафани *Таково*.

Раде Ристић, Порт-Артур, акварел, 2008

Политичке идеје социјалиста имале су поклонице и у селима, па су под тим утицајем отворане сеоске читаонице. Прва сеоска библиотека – Народна књижница, основана је 1920. године у Доњем Зуничу. Имала је 50 чланова и 52 књиге. До

Народни дом, познат и под називом Соколски дом, а после Другог светског рата као Омладински дом, Народни и Раднички универзитет, Дом синдиката...

1940. књижнице су формиране у још десетак књажевачких села.

До почетка Другог светског рата било је у Књажевцу неколико читаоница у којима су се окупљали припадници варошке елите. Читаоницу је имала Књажевачка омладина, удружење основано 1891. у циљу културног уздизања младих из богатијих књажевачких породица.

Соколско друштво *Душан Силни*, основано 1908. ради подизања духовне и физичке снаге народа, формирало је читаоницу 1935. у Народном дому. У њој су се окупљали чланови Друштва, гимназијалци, занатлије, чиновници, трговци, наставници, официри, лекари... Читаоницу, са фондом од преко 1.000 књига, имало је и Соколско друштво *Тресибоба* у Подвису.

У периоду пре Првог светског рата у Књажевцу је основана официрска читаоница. За потребе читаонице и на иницијативу њене управе, 1936. подигнута је зграда Официрског дома.

Официрски дом; Дом културе у периоду после Другог светског рата; касније Дом ЈНА

Послератни ентузијазам

По узору на централизоване совјетски модел, у послератној Југославији убрзано се ради на изградњи и јачању државних просветних и културних институција за описмењивање, образовање и просвећивање најширих народних маса, па се стварају предуслови и за ширење мреже јавних библиотека.

Одмах након ослобођења Књажевца, 10. октобра 1944, покренута је иницијатива да се у сваком месту у општини отворе књижнице.

У новембру 1944, са фондом од око 400 књига, у Васиљу почиње да ради прва послератна сеоска библиотека, Васиљска народна књижница и читаоница. Убрзо се оснивају читаонице и у другим селима.

У Књажевцу је већ 25. октобра у Омладинском дому формирана омладинска библиотека – Књижница Месног одбора УСАОС-а, а 21. децембра и Књижница Дома културе, намењена одраслима. Омладинци су за неколико месеци прикупили око 600 књига из приватних библиотека виђенијих Књажевчана. Све књиге биле су уведене у књигу инвентара која је служила и као каталог. У обе књижнице читала се штампа и организовали читалачки часови, што је доприносило популаризацији књиге и читања.

Спајањем ове две књижнице почетком педесетих при Народном универзитету настала је Народна библиотека. Имала

Војислав Ивановић, први књажевачки библиотекар

је око 2.000 књига и мали број чланова, углавном ђака и омладинаца.

Ради координирања рада свих књижница у граду и на селу, стручног организовања и обучавања стручних кадрова, у Књажевцу је 1954. формиран Срески библиотечки центар. Руководилац Центра, професор руског језика Војислав Ивановић, написао је и по систему УДК обрадио постојећи књижни фонд Библиотеке.

Настојањем Савета за просвету и културу, у марту 1955. Библиотека добила нове просторије у центру града, намеш-

тај, средства за куповину књига и првог књижничара – Ромилију Маринковић. Фонд од 7.000 књига обнавља се, богати и попуњава белетристиком и стручном литературом, а већину од 600 уписаних чланова чине деца и млади.

Половином педесетих само три села књажевачког краја нису имала књижницу – Лепена, Шарбановац и Иново. Општина је издвајала средства за куповину књига, све сеоске читаонице добијале су штампу, свака је имала књижничара.

Зграда Библиотеке на Тргу ослобођења, педесетих

Стабилне деценије

Шездесете и седамдесете су године развоја Библиотеке као матичне установе за библиотечку делатност у књажевачком крају, организоване у складу са првим законским прописима и националним стандардима донетим у послератној држави. Библиотека постаје место друштвеног окупљања, средиште културног развоја локалне заједнице. Њена мисија је ширење општег образовања, помагање научног и стручног рада и задовољавање културних потреба грађана.

Матична библиотека постаје 1961, са књижницама и читаоницама у 11 сеоских насеља. Вршење матичних функција на територији бивших општина Минићево и Кална преузима 1966. и у мрежи тада има 23 сеоске библиотеке. Први управник нове матичне библиотеке била је Вера Љумовић.

Нови, већи и опремљен простор у центру града и боље услове за рад и реализацију културно-образовних програма Библиотека добија 1960, па постаје центар културе под чијим се окриљем окупљају књижевници, научници, културни и просветни радници, омладина и сви љубитељи лепе писане речи, уметности и културе. Подршку очувању народне традиције Библиотека пружа организовањем изложби домаће радиности. Викендом се за ђаке и студенте у читаоници организују матинеи, на којима се уз музику са грамофона игра твист, танго и рокенрол и размењују плоче и вести о збивањима на домаћој и светској музичкој сцени, па Библиотека постаје и *место изграђивања урбаног музичког укуса*.

Почетком седамдесетих редовне активности Библиотеке и организационо излазе из оквира ускостручне делатности. Као посебне организационе јединице, 1970. при Библиотеци се оснивају Књижевни

клуб Бранко Миљковић, са литерарном и рецитаторском секцијом, и Историјска музејска збирка, којом руководи историчар Томислав Јанаћковић, директор Библиотеке. У духу неговања завичајних вредности и у циљу очувања историјске прошлости књажевачког краја у свим областима привредног, друштвеног и културног живота и рада, 1971. почиње рад на писању монографије *Књажевац и књажевачко подручје*. Технички послови поверени су Матичној библиотеци, где је било и седиште уредништва.

Огранци у селима одувек су имали улогу културних центара. Захваљујући личном ентузијазму и ангажовању књижничара, који су се осим редовним библиотечким пословима бавили и организовањем културно-образовних програма, уследиле су републичке награде за допринос популаризацији књиге, библиотекарства и културе – Трновац 1957, Подвис 1960, Кална 1973, Минићево 1977, 1980. и 2006.

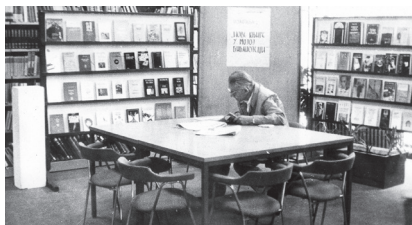
Библиотека на Тргу ослобођења, шездесетих и седамдесетих

Библиотека у Минићеву, седамдесетих

Библиотека за пример

Осамдесете и деведесете посвећене су унапређењу струке, укључењу у јединствени библиотечко-информациони систем у Србији, повезивању са установама културе и образовања у граду и окружењу, и бризи о завичајној културној баштини. Библиотека постаје пример добро уређене локалне установе културе.

У Библиотеци, осамдесетих и деведесетих

Матична библиотека Његош уселила се у зграду Дома културе *Едвард Кардељ* 1981. Свечано је отворена 21. децембра. Располагала је фондом од 38.965 књига, имала 7 стручних радника, 935 чланова, огранке у Кални, Минићеву, Васиљу, Белом Потоку и Штрпцу. Управник Библиотеке до 2002. био је Бранислав Стојадиновић, професор српског језика и књижевности, први Књажевчанин са

Књигобус до сваког села

Половином шездесетих, због изражене миграције становништва из села у градове, број сеоских књижница се преполовио. Зато је при Матичној библиотеци формиран покретни књижни фонд, а 1972. набављен фића за рад на терену. Комби, застава 435КЛ, купљен је и опремљен 1978, па Књигобус по утврђеном распореду обилази огранке у Кални, Минићеву, Васиљу и Белом Потоку, а и друга сеоска насеља. Књигобус је функционисао до 1. марта 1991.

звањем вишег библиотекара па библиотекар саветника.

У новим условима рада и захваљујући бројним културно-образовним програмима, квалитетном и ефикасном обављању послова библиотечке делатности и пуњавању фонда најновијим насловима, Библиотека из године у годину уписује све већи број чланова. Историјски тренутак бележи 1987, када је са 51.157 књига први пут достигнут стандард – књига по становнику општине.

Нарочита пажња посвећује се бризи о културноисторијском наслеђу књажевачког краја – у фебруару 1983. Библиотека формира Завичајну збирку, деведесетих почиње са издавањем завичајних књига.

Са променом законских прописа, 1995. постаје Народна библиотека Његош, а матичне функције од тада врши Матична библиотека Светозар Марковић у Зајечару.

Године јубилеја

1990 Библиотека има 56.129 књига, 1.728 чланова, огранке у Кални, Минићеву и Белом Потоку; објављена је књига *130 година Књажевачког читалишта Бранислава Стојадиновића*.

2000 Уочи новог миленијума, уз публикацију *Времплов писмености, књиге и библиотека у књажевачком крају* Бранислава Стојадиновића, са фондом од 62.582 књиге у Књажевцу, Минићеву и Кални и 1.042 уписана члана, Библиотека је прославила 140. рођендан.

2010 Поводом 150 година од оснивања Читалишта књажевачки библиотекарски објавили су књигу *Вековима таложено знање*; са огранцима у Минићеву и Кални Библиотека је тада имала 62.294 књиге и 2.502 члана.

За стотридесетогодишњицу постојања и рада, изузетан допринос ширењу писмености, културном развоју града и популаризацији књиге као свеопштег добра, 1990. Скупштина општине доделила је Библиотеци Златну плaketу ослобођења града Књажевца.

У новом миленијуму

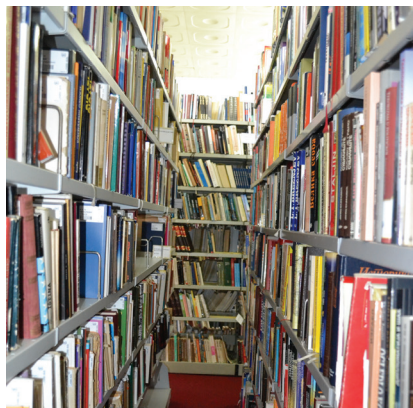

Библиотека остварује своју културну и друштвену мисију бавећи се уско-стручним библиотечко-информационим пословима, организовањем и реализацијом културно-образовних програма и прикупљањем, обрадом, чувањем и промовисањем грађе и знања о завичају.

Структура овог места је јасна: лавиринт прaviх линија, не да бисте се у њему изгубили, већ да бисте нешто пронашли.

Алберто Мангел

Књажевачка библиотека располаже фондом од око 70.000 књига из свих области људског знања и стваралаштва – 58.000 у Књажевцу, 7.000 у Милићеву и 5.000 у Кални. Пратећи потребе и интересовања корисника, набавља око 3.000 књига годишње.

Најстарије књиге у Библиотеци – Српски рјечник из 1852. и Српске народне пјесме из 1865. Вука Стефановића Караџића

Фонд садржи књиге за децу и младе (око 15% фонда), белетристику, стручну и научнопопуларну литературу (око 25% фонда), референсну збирку (око 800 наслова), збирку књига објављених до 1945. (2.553 наслова) и Завичајну збирку (1.250 књига). Библиотека има близу 1.500 наслова на страним језицима – немачком, енглеском, француском, руском, бугарском...

Грађа Завичајне збирке, референсне збирке и збирке књига објављених до 1945. користи се у читаоници. Остали део фонда у слободном је приступу, смештен по систему УДК.

Пуноправни члан библиотечко-информационог система COBISS.RS Библиотека је постала 2004. Локална електронска база садржи податке о читавом фонду књига и већини наслова периодике и има близу 46.000 записа. У сегмент Позајмица Библиотека се укључила у јануару 2009, што је био последњи корак ка пружању ин-

формација на даљину о грађи, њеној доступности и циркулацији.

Библиотека има више од 3.000 чланова, од 2 до 86 година, и пружа у просеку 400 библиотечко-информационих услуга дневно. Актуелне вести и информације доступне су корисницима путем интернета и 20 наслова дневне и друге штампе. У рачунарској мрежи од 17 рачунара, 5 је намењено корисницима – за претраживање електронског каталога, за коришћење Дигиталне завичајне збирке, за рад, учење и информисање. Број коришћења библиотечко-информационе грађе и услуга у Књажевцу, Милићеву и Кални је око 70.000 годишње.

Огранак у Кални

Огранак у Минићеву

Библиотеке доносе светлост
нашем духу...

Тин Ујевић

Промовисање културе читања, подстицање књижевног стваралаштва и укључивање деце и младих у културни живот локалне заједнице најважнији су задаци Библиотеке. Зато се сваке године реализује више од 20 промоција књига и сусрета са ауторима из различитих области стваралаштва, 10 едукативних програма на Дечјем одељењу, око 60 тематских изложби и 3 продајне изложбе књига у читаоници, 2 књижевна конкурса (од 1992. Светосавски књижевни конкурс, на коме учествују аутори из целе Србије, и од 2006. Новогодишњи литерарни конкурс за књажевачке основце), одржи се и око 30 школских часова, углавном у ограницима у Минићеву и Кални. Број посета културно-образовним програмима је око 8.000 годишње.

Посебна пажња посвећује се раду са децом и младима. У циљу стварања читалачких навика, неговања љубави према књизи и читању и подстицања најмлађих да постану и остану активни корисници

библиотечких услуга, Библиотека врло пажљиво набавља литературу намењену деци и младима и на све доступне начине – кроз групни и индивидуални рад, културно-образовне и забавне програме, настоји да им пружи што више информација о библиотечко-информационој грађи, начинима и могућностима коришћења библиотечких ресурса и информација уопште.

У сарадњи са образовним установама, од 2007. на Дечјем одељењу реализују се едукативни програми *Читаоница играоница* за предшколце, *Прваци у свету знања*, *Од 1 до 5* за трећи, *Све је култура* за пети, *Завичајни појмовник* за шести, *Интернетом до занимања* за осми разред основне школе, *Истраживањем до знања* и *Култура надхват руке* за средњошколце, тематске радионице за децу ромске националности *Мачке перу веш*, програми за децу са сметњама у развоју *Кад имаш друга имаш све*, сусрети са децом из хранитељских породица... На око 200 сусрета годишње окупи се више од 1.000 деце и младих. Свако од њих овим поводом посети Библиотеку у просеку пет пута.

*Припитомила ме једна ружа...
по мотивима романа Мали принц, 2013*

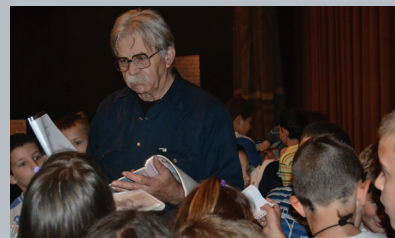
Гости Библиотеке

Игор Коларов и Бранко Стевановић

Лидија Николић

Љубивоје Ршумовић

Пеца Поповић

Чувар памћења завичаја...

Ради очувања и промовисања локалне културне баштине и ширења знања о завичају, Библиотека води Завичајну збирку, формира Дигиталну завичајну збирку, организује културно-образовне програме – јавне часове, промоције књига, тематске изложбе, едукативне програме попут *Завичајног појмовника*, издавач је завичајних књига...

Завичајна збирка, формирана у фебруару 1983, представља *библиотеку у библиотеци*, а као део националног културноисторијског и научног наслеђа, незаобилазан је извор података за изучавање материјалне и духовне културе завичаја и служи неговању и популаризи-

Издања Библиотеке, Библионет, Смедерево 2013

Завичајни појмовник: сценски приказ На слово К – Књажевац, 2010

сању завичајних вредности. За ову збирку Библиотека прикупља све врсте библиотечко-информационе грађе – грађе која се односи на завичај без обзира на место њеног настанка, грађе чији аутори пореклом или стваралаштвом припадају завичају и грађе која је објављена на подручју завичаја.

Завичајна збирка садржи књиге (око 1.250 наслова објављених од 1898. до данас; 50% књижевност и 50% стручна литература), периодику (око 70 наслова од 1866. до данас), рукописе (монографија *Књажевац и књажевачко подручје*, хронике 70 села књажевачке општине...) и некњижну грађу (плакати, позивнице, фотографије, аудио и видео грађа...).

Дигиталну завичајну збирку Библиотека формира од 2009. Чине је дигиталне копије око 90% фонда књига и неколико колекција новина и часописа, рукописне и некњижне грађе Завичајне збирке и екстерних извора. Дигитална завичајна збирка користи се у читаоници, а поједине колекције доступне су и на сајту Библиотеке.

Са мисијом да се истражи, за будућност сачува и распространи шаролико богатство завичаја, Библиотека се од 2008, као редовном програмском активносту, бави и издавачком делатношћу. На том је послу до 2015. окупила тим сарадника различитих професија, покренула 6 едисија (*Времплов вароши*, *Завештање*, *Записи о завичају*, *Књажевачким крајем*, *Казивања*, *Светосавски књижевни конкурс*) и објавила 62 завичајне књиге.

Поједине пројекте дигитализације завичајне грађе и издавачке делатности Библиотеке од 2009. подржава Министарство културе Републике Србије.

Са промоције *Записа о завичају*, 2012

БИБЛИОТЕКА У БРОЈЕВИМА

Библиотека је ентитет који непрестано расте,
увећава се наизглед без ичије помоћи...

Алберто Мангел

Око **70.000** књига из свих области људског знања и стваралаштва смештено је на 1.830 м полица Библиотеке у Књажевцу, Минићеву и Кални.

Библиотека годишње набави око **3.000** књига.

Око **10.000** забавних и паметних књига намењено је деци и младима.

Близу **800** наслова референсне збирке на располагању је члановима Библиотеке.

У Завичајној збирци чува се **1.250** књига, око **70** наслова периодике, јединствена рукописна и разноврсна некњижна грађа.

Дигиталну завичајну збирку чине дигиталне копије око **90%** књига Завичајне збирке и неколико колекција периодике и некњижне грађе.

Збирка књига објављених до 1945. има **2553** наслова.

Најстарије књиге у Библиотеци су *Српски рјечник* из 1852. и *Српске народне пјесме* из 1865. Вука Стефановића Караџића.

Број коришћења библиотечно-информационе грађе и услуга у Књажевцу, Минићеву и Кални је око **70.000** годишње.

Од 2008. до 2015. Библиотека је објавила **62** завичајне књиге, у **6** едисија и као посебна издања.

Актуелне вести и информације доступне су корисницима путем интернета и **20** наслова дневне и друге штампе.

У узajамној библиографско-каталожској бази података у систему COBISS.RS Библиотека има око **45.000** записа.

Библиотека има око **3.000** чланова, од **2** до **86** година, и пружа око **400** библиотечких услуга дневно.

Званични сајт Библиотеке (www.biblio-knjazevac.org) има око **300** посета месечно.

Број пријатеља на Facebook страници свакога дана је све већи.

Библиотека реализује **10** едукативних програма годишње за предшколце, основце и средњошколце, тј. **200** сусрета, на којима се окупи око **1.000** деце и младих, а припрема још 2 програма – „Бибин чаробни свет“ за малишане од 2 до 5 година, и „Читалиште“ за старије суграђане.

Промоције завичајних књига имају у просеку 100 посетилаца.

Око **1.000** основаца присуствовало је *Сунчању на месечини* са Љубивојем Ршумовићем 12. маја 2011.

Број посета културно-образовним програмима Библиотеке је око **8.000** годишње.

Са огранцима, Библиотека има **5** читаоница и **65** читалачких места.

У рачунарској мрежи од **17** рачунара, **5** је намењено корисницима.

У циљу материјалног опремања и развоја делатности Библиотека је од 2006. до 2014. реализовала **14** пројеката, финансираних из буџета Републике.

Да све буде у складу са правилима струке брине **10** запослених у Библиотеци – **1** виши дипломирани библиотекар, **1** дипломирани библиотекар, **2** виша књижничара, **4** књижничара и **2** на општим пословима.

...и све се одвија на свега **370м²** пословног простора у Књажевцу, Минићеву и Кални.

**СА БИБЛИОТЕКОМ КРОЗ ВЕКОВЕ
(1860–2015);**

Главни и одговорни уредник:

Владана Стојадиновић

Уредници:

Владана Стојадиновић, Слађана Јеремић,
Љиљана Павловић

Текст:

Владана Стојадиновић

Ликовно-технички уредник:

Александар Цветковић

Издаје и штампа:

Народна библиотека Његош, 2015

*Hic mortui vivunt,
hic muti loquuntur.*

www.biblio-knjazevac.org

